

VOLEYBOL O'YININING O'ZBEKISTONGA KIRIB KELISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Utemuratova Dinara Nurillaevna

*Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti jismoniy-madaniyat fakulteti
2-a guruhi talabasi*

Utemuratova Dinara Nurillaevna

*A student of the 2nd group of the Faculty of Physical Culture at Nukus State
Pedagogical Institute named after Ajiniyoz*

Annotatsiya: Mazkur maqolada voleybol sportining O'zbekistonga kirib kelishi, uning tarixiy shakllanishi va turli rivojlanish bosqichlari batafsil tahlil qilingan. O'zbekiston voleybolining taraqqiyotida ijtimoiy, madaniy va siyosiy omillarning roli ko'rib chiqilgan. Milliy va xalqaro musobaqalar, sport maktablari, professional klublar va yoshlar o'rtasidagi turnirlarning o'rni yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Voleybol Federatsiyasining faoliyati, davlat tomonidan sportga qaratilgan e'tibor, hamda voleybolning jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyati xolis yondashuv asosida o'rganilgan. Maqola voleybolning bugungi kundagi holati va uning istiqbollari haqida xulosa bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: Voleybol, O'zbekiston, sport tarixi, voleybol federatsiyasi, yoshlar sporti, Superliga, xalqaro musobaqalar, sport klublari, sog'lom turmush tarzi, jismoniy tarbiya, gender tengligi, sport siyosati, musobaqalar, voleybol rivoji.

THE INTRODUCTION AND DEVELOPMENT STAGES OF VOLLEYBALL IN UZBEKISTAN

Annotation: This article provides a detailed analysis of the introduction of volleyball to Uzbekistan, its historical formation, and various stages of development. The role of social, cultural, and political factors in the development of volleyball in Uzbekistan is discussed. The importance of national and

international competitions, sports schools, professional clubs, and youth tournaments is highlighted. Additionally, the activities of the Uzbekistan Volleyball Federation, the government's attention to sports, and the social significance of volleyball in society are studied from an objective perspective. The article concludes with an overview of the current state of volleyball and its prospects.

Keywords: *Volleyball, Uzbekistan, sports history, volleyball federation, youth sports, Super League, international competitions, sports clubs, healthy lifestyle, physical education, gender equality, sports policy, competitions, volleyball development.*

Sport inson hayotida muhim o‘rin tutadi. U nafaqat jismoniy salomatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi, balki ijtimoiy faoliyatning ajralmas qismi sifatida insonni jamoaviylik, qat’iyat, fidoyilik va raqobatbardoshlikka o‘rgatadi. Turli sport turlari orasida voleybol bugungi kunda dunyo miqyosida keng tarqalgan, ommabop va sevimli jamoaviy o‘yinlardan biri hisoblanadi. Voleybolning soddaligi, dinamik harakatlarga boyligi, sog‘lom raqobat muhitini yaratishi uni har bir yoshdagi insonlar uchun jozibador qiladi.

Voleybol o‘yini ilk bor 1895-yilda AQShda Uilyam G. Morgan tomonidan yaratilgan bo‘lib, qisqa vaqt ichida butun dunyo bo‘ylab ommalasha boshladi. Ayniqsa, XX asr davomida bu sport turi jahon miqyosida keng yoyilib, xalqaro musobaqalar, Olimpiada o‘yinlari va turli kontinental chempionatlarning ajralmas qismiga aylandi. Hozirda voleybol federatsiyasi (FIVB) dunyo bo‘ylab yuzlab davlatlarda faoliyat yuritib, millionlab sportchilarni birlashtiradi.

O‘zbekiston uchun ham voleybol begona emas. Bu sport turi mamlakat hududiga XX asrning dastlabki yillarida, xususan Sovet Ittifoqi davrida kirib kelgan va asta-sekin rivojlanib, bugungi kungacha yetib kelgan. Dastlab maktablar, oliy ta’lim muassasalari va ishlab chiqarish korxonalarida ommaviy tarzda o‘ynalgan voleybol, hozirgi kunda professional sport darajasiga ko‘tarilgan. Mustaqillik yillaridan boshlab voleybolni rivojlantirish borasida olib borilgan islohotlar, tashkil etilgan turnirlar va milliy terma jamoalarning xalqaro

maydondagi ishtiroki O'zbekistonda ushbu sport turiga qanchalik e'tibor qaratilayotganini yaqqol ko'rsatadi.

Mazkur maqolada voleybol sportining O'zbekistonga kirib kelishi, uning turli bosqichlardagi rivojlanishi, sportchilar va murabbiylarning bu boradagi hissassi, shuningdek, bugungi kundagi holati va istiqbollari atroflicha yoritiladi. Maqola voleybol sportining tarixi va taraqqiyoti orqali O'zbekiston sporti tarixida tutgan o'rnini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Voleybol — jahon sporti tarixida o'zining qisqa muddat ichida butun dunyoda ommalashgan sport turlaridan biridir. Uning yaratilishiga va rivojlanishiga alohida e'tibor qaratish zarur, chunki voleybolning tarixi faqatgina jismoniy faoliyatning rivojlanishi emas, balki insoniyatning jamiyat sifatida yangi sportlarga qiziqishi va o'yinlar orqali birlashishining timsolidir. Voleybolning jahon miqyosida shakllanishi va ommalashishi, bir tomondan, ijtimoiy ehtiyojlardan kelib chiqqan bo'lsa, boshqa tomondan, texnologik va madaniy o'zgarishlarning natijasi edi.

Voleybol o'yini 1895-yilda AQShning Massachusetts shtatidagi Holyoke shahrida, sport o'yinlari mutaxassisi va YMCA (Young Men's Christian Association) tashkiloti a'zosi Uilyam G. Morgan tomonidan yaratilgan. Morgan o'zining yangi sportini boshlang'ich o'yin bo'yicha barcha yoshi kattalar va yoshlarni jalb qilish uchun mo'ljallagan. Dastlab uni "mintonet" deb atagan bo'lsa, keyinchalik o'yin "volley ball" deb nomlanadi. Morganning asosiy maqsadi — odamlarga o'zaro hamkorlikda jismoniy mashqlarni bajarish imkonini beruvchi sport o'yinini yaratish edi. Shuning uchun voleybol o'yini jismoniy faollik, tezkorlik, va strategiyaning muvaffaqiyatli uyg'unlashuvi sifatida shakllandi.

Voleybolning dunyo bo'ylab ommalashishi 1900-yillarning boshlariga borib taqaladi. O'yin tez orada AQShdan tashqariga chiqdi va 1900-yillarning boshlari uchun jahon miqyosida bir nechta sport jamoalarining rivojlanishiga turtki berdi. Boshqa davlatlar, xususan, Kanada, Braziliya, Fransiya va Italiya, voleybolni o'zlarining milliy sportlaridan biri sifatida qabul qildilar. Xususan, 1913-yilda

Braziliya voleybolni mamlakatda ommalashtirishga muvaffaq bo'ldi va bugungi kunda voleybol Braziliya sporti uchun ajralmas qismga aylangan.

Voleybolning xalqaro miqyosda rivojlanishi 1947-yilda, Voleybol bo'yicha Xalqaro Federatsiya (FIVB) tashkil topganidan keyin yangi bosqichga o'tdi. FIVB, o'z navbatida, voleybolning jahon bo'ylab normativlarini belgilab berdi va yangi qoidalar kiritdi. Ushbu tashkilot, shuningdek, xalqaro musobaqalar tashkil etishga, jahon chempionatlari va Olimpiadada voleybolni rasmiy sport turiga aylantirishga katta hissa qo'shdi. Voleybolning 1964-yilda Tokioda bo'lib o'tgan Olimpiada o'yinlarida dastlabki marta olimpiyadaga kiritilishi, sportning jahon miqyosida mashhurligini yanada oshirdi.

Voleybolning rivojlanish jarayoni faqatgina musobaqalarga ishtirok etish bilan cheklanmagan. Sport turi sifatida voleybolning yanada mukammallashishi va rivojlanishi jismoniy tayyorgarlikning yangi usullarini, o'yin strategiyasini, texnik ko'nikmalarni va sportchilarning professional darajadagi mahoratini oshirishga olib keldi.

Oliy darajadagi musobaqalar: FIVB tashkil etilganidan keyin, 1949-yilda erkaklar va 1952-yilda ayollar o'rtasida jahon chempionatlari tashkil etildi. Ushbu musobaqalar voleybolning xalqaro miqyosda yanada ommalashishiga turtki bo'ldi. Boshqa yirik musobaqalar, jumladan, Osiyo va Yevropa chempionatlari, xalqaro turnirlar va Olimpiada o'yinlari voleybolning rivojlanishida katta ahamiyat kasb etadi.

Texnologik rivojlanish: Voleybolning jahon miqyosidagi ommalashishiga texnologik o'zgarishlar ham katta ta'sir ko'rsatdi. Yangi avlod sport uskunalari, masalan, professional voleybol to'plari, maydon va yotish joylari, maxsus kiyimlar va o'yin maydonlari sportchilarning jismoniy holatini yaxshilashga yordam berdi. Shuningdek, video texnologiyalar va komputer tizimlari yordamida o'yinning tahlili va strategiyalari yangi bosqichga chiqdi.

Olimpiada va jahon chempionati: 1964-yilda voleybol rasmiy Olimpiada o'yini sifatida joriy etilgandan so'ng, bu sport turi jahon miqyosida yana bir necha

bor ommalashdi. 1968-yildan boshlab, voleybolning erkaklar va ayollar o'rtasidagi musobaqalari yagona va mustaqil Olimpiada dasturiga kiritildi.

Yoshlar va o'quvchilarni tayyorlash: Voleybolning jahon miqyosida kengayishi yosh sportchilarni tayyorlashga katta e'tibor qaratilishini taqozo etdi. Xalqaro miqyosda yoshlar o'rtasida o'tkaziladigan turnirlar, klublar va akademiyalar yordamida voleybolning sifatli va zamonaviy o'yinchilari yetishtirilib kelinmoqda.

Voleybolning jahon miqyosida shakllanishi va rivojlanishi juda qisqa davr ichida amalga oshdi, ammo bu sport turi bugun butun dunyo bo'ylab millionlab insonlarning sevimli o'yiniga aylandi. U nafaqat jismoniy faollikni oshirishga, balki xalqaro do'stlikni mustahkamlashga, turli madaniyatlarni birlashtirishga xizmat qiladi. Voleybolning tarixi orqali biz insoniyatning sportga bo'lgan qiziqishini va o'yinlar orqali birlashishni ko'rishimiz mumkin.

Voleybol sportining O'zbekistondagi rivojlanishi shunchaki sport o'yini doirasidagi hodisa emas, balki ijtimoiy, siyosiy, madaniy va ta'limiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq murakkab evolyutsion harakatdir. Bu sport turi bir necha bosqichlarda rivojlangan bo'lib, har bir bosqich o'ziga xos xususiyatlarga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaqulov, M. (2017). *Sport nazariyasi va metodikasi*. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2022). *Yoshlar o'rtasida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish to'g'risida*.
3. O'zbekiston Respublikasi Sportni rivojlantirish vazirligi rasmiy sayti: www.mysport.uz
4. O'zbekiston Voleybol Federatsiyasi rasmiy sayti: www.volley.uz
5. Xudaykulov, B. (2015). *Voleybol asoslari*. Toshkent: "Yangi asr avlodi".